

มองเชิง : ศิลปวัฒนธรรมไทยกุลาบ้านโนนใหญ่สายใย จากเผ่าปะโอในเมียนมาร์

The study of Mongcheng : An art and culture of Kula people
at Ban Non Yai as a bonding from PA-O tribe in Myanmar

สุรีย์ฉาย สุคันธรัตน์

Sureechai Sukantararat

บทคัดย่อ

วัฒนธรรมบ่งบอกถึงความเจริญของมนุษยชาติที่ได้สืบทอดต่อกัน ตอกย้ำความเป็นอยู่ของคนในสังคมนั้นๆ ว่ามีความเจริญรุ่งเรืองจนสามารถสร้างสรรค์ศิลปะและวัฒนธรรมของตนเอง ดังเช่นชาวไทยกุลา ที่บ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุดรราชธานี ได้รับการสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ทางด้านดนตรีและทำการฟ้อนรำชนิดหนึ่งเรียกว่า “มองเชิง” มาจากบรรพบุรุษผู้อยู่ไกลโพ้น นั่นคือชนเผ่าตองสูหรือชนเผ่าปะโอจากเมียนมาร์ในปัจจุบัน หรือในนามชาวไทยกุลา อันมีวัฒนธรรมการแสดงมองเชิงเป็นสื่อสัญลักษณ์ที่รู้จักของคนในสังคมของชาวไทยกุลา และชาวปะโอ วัฒนธรรมจึงเป็นใยสายสัมพันธ์เชื่อมโยงสองชนเผ่านี้ การศึกษาเรื่องมองเชิง : ศิลปวัฒนธรรมไทยกุลาบ้านโนนใหญ่สายใยจากเผ่าปะโอในเมียนมาร์ นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของศิลปวัฒนธรรมการแสดงมองเชิงของชุมชนบ้านโนนใหญ่โดยศึกษาจากเอกสารประวัติศาสตร์ คำบอกเล่า ตลอดจนหลักฐานทางวัตถุ และหลักฐานเชิงประจักษ์ทั้งโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์ข้อมูลแบบสามเส้า จึงได้พบว่า การแสดงมองเชิงของชาวไทยกุลาแห่งบ้านโนนใหญ่มีการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมมาจากบรรพบุรุษชนเผ่าปะโอจากเมียนมาร์ อันเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมหนึ่งเดียวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ที่มีการสืบทอดและอนุรักษ์ธรรมรงค์ไว้จนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ : มองเชิง ไทยกุลา ปะโอเมียนมาร์

Abstract

The culture shows a civilization of mankind that passed on from generation to generation. It can emphasize the being of mankind in the society that prospers till they can create the art and culture. Such as Kula tribe at Ban Non Yai, Tambon Ko E, Amphoe Khueang Nai, Ubon-ratchathani province, they inherit an art and culture of dancing from their ancestors known as PA-O tribe in Myanmar in the present day. The dancing is called “Mongcheng”. This culture of Mongcheng dancing is a symbolic bonding between Kula peoples and PA-O peoples and only known by themselves.

The study of Mongcheng : An art and culture of Kula people at Ban Non Yai as a bonding from PA-O tribe in Myanmar has an objective to study an historical trail of art and culture of Mongcheng dancing of Ban Non Yai Community. By study the historical documents, oral history including historical evidences and empirical evidences with a participant observation technique, in-depth interviews and triangulation analysis. The researcher find out that a Mongcheng dancing of kula tribe from Ban Non Yai inherit an art and culture from their ancestor which is PA-O tribe in Myanmar. The Mongcheng dancing is only culture identity in the north eastern part of Thailand that still passing on until now.

บทนำ

มอญเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านล้านนาของทางภาคเหนือของไทย โดยได้รับอิทธิพลจากชาวไทยใหญ่ การร้องจะประกอบด้วยเสียงกลองจะใช้ผู้แสดงเป็นจำนวนมาก มีลีลาการพ้องพร้อมเพรียงกัน ด้วยจังหวะที่ค่อนข้างช้า คำว่า “มอญ” ในภาษาไทยใหญ่แปลว่า “ห้องชุด” ดังนั้น เสียงกลองที่ใช้ในการประกอบกับท่าการร่ายรำนี้จะมาจากห้องชุด ห้องชุดนี้ใช้เป็นอุปกรณ์หลักที่ประกอบเสียงจังหวะดนตรีการร่ายรำมอญ วงมอญจะเป็นดนตรีที่ใช้ในกระบวนการบันเทิงในงานทั่ว ๆ ไปของชาวไทยใหญ่ บางท้องถิ่นที่ได้รับอิทธิพลมีลักษณะการเล่นผสมผสานแสดงร่วมกัน

เป็นวง บางทีก็เรียกว่าวงมอชิง บางทีก็เรียกว่า“ฟ้อนเจิงเจิง” เป็นการฟ้อนของช่างฟ้อนผู้ชายฟ้อนเป็นชุดต่อเนื่องกัน เริ่มต้นท่าฟ้อนเจิง คำว่า “เจิง” หมายถึงชั้นเชิง เป็นการแสดงศิลปะออกในท่าวงท่าของนักการรบ (พงษ์ศิลป์ สิมวิเศษ. 2548 : 19-22)

ศิลปะการแสดงมอชิงที่พบได้บ่อยในทางภาคเหนือของไทย จนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยในภาคเหนือที่ได้รับอิทธิพลจากชาวไทยใหญ่ในเมียนมาร์ จึงเป็นที่น่าประหลาดใจว่า เหตุใดชาวบ้านโนนใหญ่ ตำบลก้อเอ อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี มีการแสดงมอชิงในงานบุญประเพณีแห่บั้งไฟ งานแห่เทียนพรรษา และงานอื่นๆ ตามบุญประเพณี โดยทั้งนี้แตกต่างจากศิลปะการแสดงของชาวอีสาน ทั้งท่ารำ ดนตรีที่ใช้ประกอบและทำนอง จึงเป็นที่น่าสนใจให้ศึกษาค้นหาร่องรอยความเป็นมาโดยย้อนประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์วรรณนา จากเอกสารประวัติศาสตร์ คำบอกเล่า ตลอดจนหลักฐานทางวัตถุ และหลักฐานเชิงประจักษ์ ที่พบในพื้นที่ของบ้านโนนใหญ่ ตำบลก้อเอ อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี

บริบทบ้านโนนใหญ่

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ บ้านโนนใหญ่ประกอบด้วย 2 หมู่รวมกันคือหมู่ที่ 3 และ 4 ในตำบลก้อเอ อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี ห่างไปทางทิศตะวันตกของจังหวัดอุบลราชธานีประมาณ 30 กิโลเมตร บนถนนแจ้งสนิทสายเชื่อมในอุบลหลักกิโลเมตรที่ 28 ห่างจากอำเภอเมืองในไปอีก 8 กิโลเมตร มีทางแยกเข้าหมู่บ้านเป็นระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตรเป็นถนนลาดยาง อันเป็นเส้นทางไปบ้านท่าไผ่ได้ บ้านโนนใหญ่มีพื้นที่ หมู่ 3 ประมาณ 2,472 ไร่ หมู่ 4 มีพื้นที่ 2,137 ไร่ มีลักษณะเป็นเนินสูงลดหลั่นกันสามเนิน คือ มีไร่นาป่าไม้กระจัดกระจายบริเวณโดยรอบหมู่บ้านเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง ลักษณะดินร่วนปนทรายอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติทำการเกษตรส่วนใหญ่ และมีแหล่งน้ำห้วยหนองรอบหมู่บ้าน ทั้งสองหมู่บ้านมีประชากรส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากชาวไทยภูเขา (สุริย์ฉาย สุคันธรัต. 2556 : 130)

แต่เดิมบ้านโนนใหญ่มีประวัติศาสตร์การก่อตั้งหมู่บ้านดังที่ วิศิษฐ์ แสนสุข. (2547 : 9) กล่าวว่า บ้านโนนใหญ่เดิมนั้นหลักฐานทางโบราณคดีหลายอย่างที่ยังชี้ว่า บ้านโนนใหญ่เคยรุ่งเรืองในสมัยขอมโบราณนอกจากนั้นยังได้พบเศษชิ้นเหล็กมากมาย ลักษณะเป็นเตาหลอมเหล็กโบราณผู้เฒ่าเล่าสืบกันมาว่า เป็นที่หลอมเหล็กทำอาวุธ เช่น มีด ดาบ ขวาน หัวลูกธนู ของพวกข่าและขอม พบในบริเวณหนองขี้ดินจึงทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน ความรุ่งเรืองในอดีตของบ้านโนนใหญ่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตร จึงทำให้มีชุมชนและกิจกรรมที่แสดงถึงความมีอารยธรรมของ

ชุมชน ดังปรากฏให้เห็นในซากวัตถุโบราณเหล่านั้น ซึ่งชุมชนชุดนี้ที่มาตั้งบ้านเรือนอีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 นั้น หาใช่ชุมชนดั้งเดิมของชาวบ้านโนนใหญ่หากชุมชนเหล่านี้คือกลุ่มที่อพยพจากบ้านโนนเก่ามาตั้งหลักแหล่งใหม่ เนื่องจากบ้านโนนเก่าซึ่งอยู่ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของบ้านโนนใหญ่นั้น ได้เกิดโรคหิวตอดโรคระบาดผู้คนล้มตาย กันเกลื่อนกลาด ชาวบ้านเรียกว่า “ผีहां” จึงอพยพหนีมาอาศัยร่มโพธิสมภารของอาจารย์วัดป่ากรรมฐาน ซึ่งปัจจุบันคือวัดศรีชุมพล ท่านเป็นนักวิปัสสนาเสกเป่าคาถาทำนํ้ามนต์ขับไล่ผีहां ชาวบ้านเกิดศรัทธาเลื่อมใส อยากรออยู่ใกล้ๆ พระอาจารย์ช่วยทำให้ผ่อนคลายทุกข์โศก จึงพากันอพยพมาช่วยกันพัฒนาวัดป่ากลายเป็นวัดบ้านมีชื่อว่า “วัดศรีชุมพล” ด้วยภูมิลักษณะของบ้านโนนใหญ่ที่มีหนองน้ำล้อมรอบเหมาะแก่การเกษตรกรรม ชาวบ้านจึงตั้งหลักแหล่งโดยไม่อพยพกลับบ้านเดิมแม้ว่าหายโรคระบาดแล้ว ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของบ้านโนนใหญ่ พร้อมด้วยชื่อเสียงพระอาจารย์ระบือลือไกล ทำให้ชาวบ้านถิ่นอื่นเริ่มอพยพเข้ามาอยู่มากขึ้น หลายเชื้อชาติหลายเผ่าพันธุ์ทั้งตองสุ (กลา) ไทใหญ่ จีน เดินทางเข้ามาค้าขายและตั้งรกรากที่บ้านโนนใหญ่

ความเป็นมาของชนเผ่าปะโอ

ตองสุ หรือ ต่องสุ และต่องซู ในความหมายของชาวไทใหญ่หมายถึงการเปรียบเปรยว่าเป็นคนรับใช้ในเชิงดูถูกเหยียดหยาม เหตุเพราะคนตองสุเป็นคนชนชั้นอดทนสู้งานเหมือนชีวิตนี้ต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอดปลอดภัยเลยต้องมารับใช้ มีความซื่อสัตย์ดีชาวไทใหญ่จึงมักเลือกใช้คนตองสุเป็นเพื่อนร่วมงานและเดินทางมาจากประเทศพม่ามาด้วยเสมอ ชาวพม่าเรียกชาวปะโอว่าตองตู (Taungththu) ส่วนชาวไทใหญ่เรียกว่า ต่องซู (Taungsu) หรือตองซู (Tongsu) มีความหมายว่า “คนทางใต้” ซึ่งกล่าวถึงชาวปะโอที่อาศัยอยู่ที่เมืองตะโง่งหรือท่าตอน หรือสะโง่งทางตอนใต้ของประเทศพม่า มีความหมายเช่นเดียวกันกับ “คนดอย” นอกจากนี้ชาวปะโอ ยังถูกเรียกในเชิงดูถูกว่าเป็นพวก “ชาวไร่ ชาวนา” ในขณะที่ชาวปะโอกลับเรียกตัวเองว่า “ปะโอ” ชาวปะโอในเมืองท่าตอนหรือสะโง่งทางตอนล่างในรัฐมอญปัจจุบัน เรียกคนปะโอที่อาศัยอยู่บนที่ราบสูงของรัฐฉานว่า ปะโอพื้นที่สูง หรือปะโอดอย (Highland Pa-O) ในทางกลับกัน คนปะโอในรัฐฉานตอนใต้ เรียกคนปะโอที่อาศัยอยู่บริเวณเมืองท่าตอนทางตอนล่างของประเทศพม่าว่า ปะโอที่ราบต่ำหรือปะโอล่าง (Lowland Pa-O) ชาวล้านนาเรียกชาวปะโอออกในสำเนียง “ต่องสู้” เมื่อแยกคำแล้ว มีผู้สันนิษฐานที่มาของคำว่า “ปะโอ” ว่าน่าจะมาจากคำว่า “ผะโอ” แปลว่าผู้อยู่ป่า เพราะในภาษาไทยคำนี้ คำว่า “อยู่” หมายถึงอยู่ เกี่ยวกับภาษาปะโอ คำว่า “ปะ” หมายถึง

เสียงแตกร้าง คำว่า “โอ” หมายถึง ปลอกปอเถิด

จากความหมายของคำว่าตองสูงนั้น สอดคล้องกับคำกล่าวของพระสมุห์ อานนท์ อินทวิโส (สัมภาษณ์: 2555 กรกฎาคม 7) ว่า “ความหมายของคำว่าตองตุมี่ สองนัยสำคัญคือ หนึ่งคำว่าตองหมายถึงทิศใต้ คำว่าตอหมายถึง ผู้คน รวมกันแล้วหมายถึงผู้คนที่มาจากทิศใต้ ส่วนอีกนัยหนึ่งนั้นคำว่าตองหมายถึง ภูเขาอยู่ที่สูง ตอหมายถึง ผู้คน รวมความคือผู้คนที่มาจากภูเขา ทั้งคำว่าตองสูง ต้องสู้ ต้องชู ต้องตูกี่ตามนั้นคือ คนปะโอแต่คนปะโอไม่ชอบให้เรียกคล้ายกับว่าตูกู ดังนั้นในระดับผู้นำของชาวปะโอ จึงได้มีการประชุมหารือกันที่เมียนมาร์ในปี พ.ศ.2491 มีมติให้ยกเลิกการเรียกชาวปะโอว่า ตองสูงหรือตองตอหรือตองสู้หรือตองตอให้หมดไป แล้วประกาศให้เรียกว่า ปะโออย่างเป็นทางการตั้งแต่นั้นมา”

ประเทศพม่าประกอบไปด้วยหลากหลายของกลุ่มชนชาติพันธุ์ กลุ่มสำคัญต่างๆ กว่า 135 กลุ่มชาติพันธุ์ ในจำนวนนั้นมีชาติพันธุ์ตองสูงหรือปะโอ (PA-O) เป็นหนึ่งในกลุ่มชนชาติพันธุ์กลุ่มน้อย อันมีวัฒนธรรมประเพณี การแต่งกาย สำเนียงภาษาพูดและภาษาเขียนของตนมีลักษณะเฉพาะของชนเผ่า แม้ว่ามีจำนวนอันน้อยนิดประมาณ 3 ล้านคนหรือ 3 % ของจำนวนประชากรพม่าในปัจจุบันได้กระจัดกระจายอาศัยอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือในรัฐฉานจำนวนมาก ภาคกลางและภาคใต้ในรัฐมอญ แต่ชาติพันธุ์ตองสูงยังคงดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ที่โดดเด่นจนกลายเป็นสัญลักษณ์ของเผ่าพันธุ์ แม้ว่ามีบางส่วนได้เดินทางข้ามพรมแดนไปปรากฏชื่อเสียงนามใหม่ว่า พ่อค้าชาวกลา ฌ แคนดินถิ่นไกลโพ้นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของราชอาณาจักรไทย ห่างไกลจากถิ่นกำเนิดกว่าพันกิโลเมตรเป็นเวลากว่าร้อยปีมาแล้ว อันเป็นข้อสังเกตให้ผู้วิจัยสนใจติดตามเพื่อสืบค้นประวัติศาสตร์ และความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ตองสูงโดยละเอียด

ชาวตองสูงหรือปะโอในบางพื้นที่เรียกชาวปะโอว่า ตองตอ ตองชู ตองสู้ อย่างไรก็ตาม นักภาษาศาสตร์จัดให้ปะโออยู่ในกลุ่มย่อยของเผ่ากะเหรี่ยง (Karen) และอยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลจีน-ทิเบต ซึ่งประกอบด้วย มี 11 กลุ่ม คือ ก่องกะเหรี่ยง(กะเหรี่ยงสะกอ กะเหรี่ยงโปว์ กะยา บเว ปะโอ ปะตอง กะยอ) จิงพ้อ (คะฉิ่น) จิน (กลุ่มต่าง ๆ ในเขตเมือง) จินฮ่อ บิซู พม่า ลีซู (ลีซอ) ละหู่ (มูเซอ) อะฮา(อีเกอ) และ อิมปี (เมปี้ ก้อปะก้อ) ตามตำนานชาวปะโอหรือตองสูงอพยพมาจากตอนกลางของทวีปเอเชีย บ้างก็กล่าวอ้างว่ามาจากตอนใต้ทิเบต และมาตั้งถิ่นฐานเมื่อนานมาแล้วในบริเวณท่าดอนหรือสะโดง เมืองทางทิศตะวันออกของย่างกุ้ง อย่างไรก็ตามยังไม่มีข้อมูลการบันทึกทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับต้นกำเนิดของชาวปะโอที่พอเป็นหลักฐานยืนยันได้ มีเพียง

ตำนานที่เล่าขานถึงการกลายมาเป็นชาวปะโอตั้งที่พระมหาสุรศักดิ์ สีสสวัสดิ์(สัมภาษณ์: 2555 กรกฎาคม 7) กล่าวว่า “มีบรรพบุรุษฝ่ายหญิงเป็นพญานาค ซึ่งสามารถแปลงกายเป็นมนุษย์ได้ แต่เมื่อนอนหลับร่างจะกลับคืนเป็นพญานาคดังเดิม ส่วนบรรพบุรุษฝ่ายชายคือ วิชาธร (Weikja) คนพม่าเรียกว่า ซอจี เป็นคนหล่อมีความฉลาดทั้งยังสามารถเหาะเหินเดินอากาศได้ จนกระทั่งวันหนึ่งพญานาคตัวเมียแปลงกายเป็นสาวงามลงมาเล่นน้ำ ได้พบกับซอจีและเกิดหลงรักกัน จากนั้นจึงได้อาศัยอยู่ร่วมกันในถ้ำจนกระทั่งนางพญานาคได้ตั้งท้องขึ้น และวันหนึ่งหลังจากซอจีกลับมาจากหาอาหารข้างนอก จึงได้พบเห็นร่างพญานาคนอนอยู่ในถ้ำแทนที่ภรรยาสาวงาม เขาจึงบินหนีไปและไม่กลับมาอีกเลย เมื่อนางพญานาคคลอดไข่ออกมา 2 ใบ จึงได้มอบไว้ให้กับฤๅษี แล้วนางจึงกลับคืนสู่เมืองพญานาค ต่อมาไข่ทั้ง 2 ใบ ฟักออกมาเป็นเด็กชายและเด็กหญิง ซึ่งเด็กทั้งสองคนได้กลายมาเป็นบรรพบุรุษของชาวปะโอ ฝ่ายเด็กชายได้เป็นกษัตริย์องค์แรกของท่าตอนหรือตะโตน, สะโดง(Thaton) ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าสุวรรณภูมิ หรือแผ่นดินทอง”

นอกจากนี้ยังมีตำนานที่กล่าวถึงความเป็นมาของชนชาติปะโอจาก ข้อมูลจากหนังสือของ Russ Christensen และ Sann Kyaw (2006) :The Pa-O Rebels and Refugees ระบุว่า นานมาแล้วมีฤๅษีสองพี่น้องฝึกบำเพ็ญเพียรธรรมอยู่ในป่าใกล้กับดินแดนที่เรียกว่า “สุวรรณภูมิ” (หมายถึง เมืองตะโละในปะจจุบัน) มีพญานาคตัวเมียลงเล่นน้ำในป่าแห่งนั้น และได้เห็นชายล่ำส่วคนหนึ่งชื่อซอจี พญานาคตัวเมียได้เกิดหลงรักซอจีในทันใด พร้อมร่ายคาถาแปลงร่างเป็นมนุษย์หลังจากนั้นทั้งสองตกหลุมรักกันและใช้ชีวิตอยู่ในป่าแห่งนั้นต่อมาไม่นานพญานาคตัวเมื่อก็ตั้งท้อง วันหนึ่งสามีได้พบเห็นร่างของนางพญานาคขณะกำลังหลับอยู่จึงเกิดตกใจและหนีไป นางพญานาคเฝ้ารอการกลับมาของสามีจนกระทั่งให้กำเนิดลูกออกมาเป็นไข่สองฟอง เมื่อสามีไม่กลับมาจึงทิ้งไข่ไว้ในป่าแล้วกลับเมืองของนาง จากนั้นฤๅษีสองพี่น้องมาเจอไข่ทั้งสองฟองจึงแบ่งไข่ให้กันคนละฟอง ไข่ฟองหนึ่งถูกนำไปรัฐกะเหรี่ยงส่วนอีกฟองถูกนำไปที่เมืองตะโละ (เมืองสุวรรณภูมิ) ในรัฐมอญ ต่อมาไข่ทั้งสองฟองฟักตัวออกมาเป็นมนุษย์ ซึ่งชาวปะโอเชื่อว่าไข่ที่ถูกนำไปรัฐกะเหรี่ยงเป็นพี่ ส่วนไข่ที่อยู่ในเมืองตะโละเป็นน้อง เปรียบได้ว่าชาวกะเหรี่ยงเป็นพี่ของชาวปะโอ และเชื่อว่าทั้งสองเผ่าพันธุ์เป็นพี่น้องกัน ชาวปะโอนับถือซอจีเป็นพ่อและนับถือพญานาคเป็นแม่ โดยทุกงานเทศกาลของชาวปะโอมักมีรูปของซอจีที่เป็นมนุษย์และรูปของพญานาคด้วยเสมอ ชาวปะโอยังแต่งกายเลียนแบบพญานาค โดยทั้งชายและหญิงปะโอจะมีผ้าโพกหัวหลากสีเส้นแต่ผ้าโพกหัวของหญิงชาวปะโอจะถูกจัดตกแต่งให้คล้ายกับหัวพญานาค ขณะที่ชุดแต่งกาย

ของชาวปะโอจะเป็นสีดำและสีน้ำเงินเท่านั้น ซึ่งมีที่มาจาก เมื่อกษัตริย์มณฑลของชาวปะโอแพ้สงครามให้กับกษัตริย์อินทราแห่งนครบะกัน (พุกาม) ของพม่าเมื่อศตวรรษที่ 11 เป็นเหตุให้ต้องสูญเสียเมืองตะโง้งหรือเมืองสุวรรณภูมิไปและต้องอพยพมาอยู่ในรัฐฉาน ทำให้ชาวปะโอเศร้าโศกเสียใจจึงพร้อมใจกันแต่งชุดสีดำและสีน้ำเงินเท่านั้น

การเดินทางชาวปะโอ

ปะโอหรือตองสูและไทยใหญ่ หรือที่รู้จักกันในบทบาทพ่อค้ากลาง ที่เดินทางค้าขายอยู่ในภาคอีสาน ในพงศาวดารภาคที่ 4 เรียกพวกกลางว่า “นายกองตองสู” หรือตองสู หรือตองสู ชาวกลางคงจะเดินทางเร่ขายสินค้าในภาคอีสานมานานแล้ว จนมีชื่อเรียกทุ่งกลางร้องให้ การเร่ขายสินค้าของชาวกลางตองสู จะเดินทางเป็นกองพ่อค้าวัวต่างจำนวนมาก บางคณะอาจจะมาถึง 100 คน หลักฐานเอกสารที่บันทึกเรื่องราวของชาวกุลานี้ พบเก่าที่สุดในปี พ.ศ. 2381 (รัชกาลที่ 3) ข้อความบันทึกของทางราชการที่กักตัวพวกกลางหรือตองสูที่เดินทางค้าขายในภาคเหนือ เช่น เชียงใหม่ ตาก สุวรรณโลก และกำแพงเพชร ส่วนภาคอีสานนั้น ปรากฏเอกสารเก่าที่สุดในสมัยรัชกาลที่ 4 ที่บันทึกเรื่องราวของชาวกุลาในภาคอีสาน นั่นคือบันทึกเรื่องราวขัดแย้งระหว่างตองสู กับเจ้าเมืองร้อยเอ็ด สุวรรณภูมิและขอนแก่นกรณีโคประมาณ 600 ตัวที่ต้องสู้ซื้อในเมืองเหล่านี้ (บุญจิตต์ ชูทรงเดช. 2542 : 257-263) บันทึกว่า ตองสูได้ซื้อโคในร้อยเอ็ด 66 ตัว ในสุวรรณภูมิ 178 ตัว และในขอนแก่น 333 ตัว แล้วเจ้าเมืองเหล่านี้ก็ยึดโคทั้งหมดไว้ พระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชโองการให้เจ้าเมืองเหล่านี้ซื้อโคคืนแก่ชาวตองสู ซึ่งขณะนั้นร่อยอยู่ที่กรุงเทพฯ โดยให้ขายโคคืนเจ้าของเดิม หรือขายให้ใครก็ได้ เพื่อนำเงินมาชดใช้ให้ชาวตองสู แต่เจ้าเมืองเหล่านี้ก็ดำเนินการช้ามาก ทางกรุงเทพฯ จึงต้องจ่ายเงินค่าโคให้ชาวตองสูไปก่อน 2,763.5 บาท แล้วสั่งให้เจ้าเมืองใช้เงินคืนให้ทางกรุงเทพฯ โดยไม่ชักช้า เจ้าหน้าทีกรุงเทพฯ เองก็สงสัยอยู่ว่าพม่า-อังกฤษ (ขณะนั้นพม่าทางตอนใต้ตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษแล้ว) มีความในใจอะไรซ่อนอยู่เบื้องหลังการค้าของการตองสู และสั่งให้เจ้าเมืองในภาคอีสานมิให้ขายโคกระบือแก่ชาวต่างชาติ เหตุการณ์ในภาคเหนือและภาคอีสานครั้งนั้น ก่อให้เกิดความยุ่งยากเกี่ยวกับการค้าในระยะแรก ๆ มาก โดยเฉพาะเกี่ยวกับสัตว์พาหนะได้ถดถอยลง จนกระทั่งถูกเจ้าหน้าทีทางไทยห้ามค้าในที่สุด ส่วนพวกตองสูที่เป็นพ่อค้าเร่ในภาคเหนือ บางทีก็ถูกเจ้าหน้าทีท้องถิ่นจับพลอยฟ้าพลอยฝนไปด้วย เหตุการณ์ในร้อยเอ็ด สุวรรณภูมิ และขอนแก่น เกิดขึ้นก่อนที่ สนธิสัญญาบาวริง ซึ่งได้รับการให้สัตยาบันในวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2399 จะมีผลบังคับใช้ ข้อแรกของสนธิสัญญานี้บังคับว่า “ต้องรับประกันว่า

บุคคลในบังคับอังกฤษที่เดินทางมาประเทศไทย จะต้องได้รับความคุ้มครอง และได้รับความช่วยเหลืออย่างเต็มที่จากรัฐบาลสยาม ในการอยู่อาศัยอย่างปลอดภัย และอำนวยความสะดวกทางการค้าอย่างดีและผลประโยชน์ของบุคคลในบังคับอังกฤษทุกคน จะต้องได้รับการคุ้มครองจากระเบียของกงสุลอังกฤษในกรุงเทพฯ ตลอดจนการพิพาทภาคีความ คนในบังคับอังกฤษมีสิทธิเดินทางได้ทั่วถึง ภายใต้การคุ้มครองของหนังสือเดินทางของอังกฤษ และตราประทับร่วมของเจ้าหน้าที่ไทยที่กำหนดชื่อไว้โดยเฉพาะ” ข้อตกลงในสัญญาเหล่านี้ รวมทั้งภาคผนวก ซึ่งลงลายมือในเดือนพฤษภาคม 2399 เป็นพื้นฐานในการกำหนดกฎเกณฑ์การค้าของกุลหรือตองสุ ซึ่งส่วนใหญ่จะมาจากเมืองมะละแหม่ง และเป็นคนในบังคับอังกฤษ

หลังจากสนธิสัญญานับนี้กิจการค้าของกุลหรือตองสุได้เพิ่มขึ้นอย่างมากมาย เนื่องจากท่าที่ที่เจ้าหน้าที่สยาม อำนวยความสะดวกแก่ชาวต่างด้าวจากพม่าในบังคับอังกฤษดีมาก ในเวลาต่อมา เอกสารทางราชการไทยเป็นจำนวนมากที่ประกาศไปยังเจ้าเมืองหัวเมืองต่างๆ เกี่ยวกับแผนการเดินทางเพื่อการค้าโดยทั่วไป คือ พม่า ตาก เชียงใหม่ แพร่ ลำปาง ลำพูน น่าน ซึ่งเดินทางไปบ่อยและบริเวณที่ไม่บ่อยนัก เช่น นครสวรรค์ สวรรคโลก ลพบุรี หล่มสัก เป็นต้น กลุ่มที่เดินทางมาถึงนครราชสีมา มักจะเดินทางไปยังมะละแหม่งเป็นจุดหมายปลายทาง โดยเดินทางผ่านหัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ สินค้าที่ต้องสู่ต้องการซื้อโดยทั่วทั้งนครราชสีมา และลาวฝ่ายเหนือ คือ ช้าง งาช้าง เขาสัตว์ ไหม และโคกระบือ พวกเขาสนใจป่าไม้ซุงด้วยเหมือนกัน ซึ่งเป็นผลผลิตในเชียงใหม่ แพร่ ลำปาง ลำพูน และน่าน สินค้าที่นำไปขายเป็นพิเศษก็คือปิ่นและผ้าไหม กุลหรือตองสุ จะเดินทางเป็นหมู่คณะบางครั้งถึง 48 คน พ่อค้ากุลหรือตองสุเหล่านี้มีปืนและดาบเป็นอาวุธ รัฐบาลไทยจะแนะนำเจ้าเมืองหัวเมืองต่าง ๆ ให้อำนวยความสะดวก และความปลอดภัยแก่ตองสุในการค้าขาย ส่วนราคานั้นสุดแท้แต่จะตกลงกันเอง เจ้าหน้าที่เป็นเพียงผู้บันทึกรายละเอียดของโคกระบือที่ตกลงซื้อขายกันแล้วเท่านั้น แต่เมื่อการค้าขายตัวกวางหน้ามากขึ้น การปฏิบัติก็นับเป็นเรื่องยุ่งยาก ทำให้เกิดปัญหามาจากฝ่ายที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย (สารานุกรมไทย. 2550 : 221)

พ่อค้ากุลหรือตองสุที่เดินทางค้าขายระหว่างหมู่บ้านในภาคอีสาน มีจำนวนมากที่ได้แต่งงานกับสาวไทยลาวพื้นถิ่น และอยู่เป็นหลักแหล่งในท้องถิ่นอีสาน มีบัญชีที่ทำขึ้นกลางปี พ.ศ.2423 เกี่ยวกับชาวกุลหรือตองสุแต่งงานกับสตรีพื้นบ้าน มีจำนวนถึง 60 คน ในเมืองอุบลและเมืองบริวาร จำนวนนี้ไม่นับที่แต่งงานแล้วเดินทางไปอื่น พวกที่อยู่ตั้งถิ่นฐานเหล่านี้ กลุ่มแรกๆ อยู่กันมานานถึง 26 ปี หมู่บ้านของชาวกุล

หรือตองสุ๊กค่อยๆ ขยายใหญ่ขึ้น ในปี พ.ศ.2430 เจ้าเมืองเดชอุดม ได้เสนอเรื่องไปทูลกรมท่า ขออนุญาตตั้งนายกอง หัวหน้าหรือตองสุ๊กเพื่อให้พวกเขาปกครองกันเอง แต่ไม่ได้รับอนุญาต ในระยะเวลาเดียวกันนี้ ตองสุ๊กและพม่าตั้งถิ่นฐานเกิดเป็นคติความขึ้นถึง 64 คติในเมืองนครจำปาศักดิ์ 13 คติในเมืองหนองคาย และ 80 คติในเมืองชนบท ขาวกลาหรือตองสุ๊กตั้งถิ่นฐาน เป็นเรื่องราววนวนายในพื้นที่เมืองจันทร์ และพระตะบอง เพราะเป็นแหล่งที่เมืองพลอยกำลังรุ่งเรืองรายงานถึงกงสุลอังกฤษ ระบุว่าในปี พ.ศ. 2432 มีตองสุ๊กอยู่ในเมืองตราดถึง 3,000 คน และมีตองสุ๊กและพม่าอยู่ในเมืองพลอยพระตะบองถึง 2,000 คน ในปี พ.ศ.2439 มีชาวพม่า กลา หรือตองสุ๊กถึง 1,500 คน อยู่ในพื้นที่อำเภอบ่อพลอยและเมืองโพลิน (คณินนิตย์ จันทบุตร. 2548 : 31-32)

ร่องรอยศิลปวัฒนธรรมที่บ้านโนนใหญ่

ในอดีตเมื่อคนกลาได้มาอยู่เป็นหลักเป็นฐานแล้ว จึงคิดที่จะได้มีวัดเพื่อที่จะได้ให้ลูกหลานบวชพระ และใช้เป็นที่ทำบุญสุนทานของพวกเราต่อไป (พวกกลาโดยมากนับถือศาสนาพุทธและถือเคร่งมาก เมื่อไปอยู่ที่ไหนเป็นหลักแหล่งดีแล้วมักจะตั้งวัดและนิมนต์พระมาอยู่เพื่อจะได้ทำบุญสุนทาน) เมื่อที่ประชุมตกลงกันเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็เริ่มเก็บเงินทอง และได้เชิญชาวกลาที่อยู่ห่างไกลกันมาประชุมร่วมแรงร่วมศรัทธากัน เช่นบ้านแก่งจังหวัดขอนแก่น บ้านโนนขา อำเภอภูเวียง อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ และบ้านสร้างถ่อ อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี ต่างคนก็ต่างมีความเห็นชอบสละเงินสละทองช่วยกันตามกำลังศรัทธา แต่พวกนี้ส่วนใหญ่มีฐานะดีจึงเสียสละกันมาก ทำให้การสร้างวัดจึงสำเร็จเร็ว ครั้งแรกก็สร้างกุฏิหลังเล็กๆ เป็นจ้องหอสูงๆ อีก ทางด้านหลังกุฏิ พออาศัยเสร็จเมื่อประมาณ พ.ศ.2405 แล้วก็ไปนิมนต์เอาอาจารย์ใหญ่ชื่อ “กัตติยะ” อีกชื่อว่าสลาโหลง มาจากพม่าเชียงตุงมาอยู่เป็นสมภารเจ้าวัด และสำหรับที่ดินที่ใช้สร้างวัดนั้นซื้อก็มี ขอก็มี และยังได้รับบริจาค จากแม่ใหญ่ถ่อน จนพอสมควรใช้สร้างวัดได้ เมื่ออยู่ได้ ต่อมาพวกชาวกลาผู้ซึ่งยังไม่ได้มา ทราบข่าวว่าบ้านโนนมีชาวกลา และมีครอบครัวอยู่กันที่นั่นมากมาย ทั้งบ้านโนนยังมีสินค้าที่ขายดีจึงมีความประสงค์จะมาเที่ยวชมนอกจากนี้ยังเป็นการมาเยี่ยมเยียนพี่น้องด้วย เมื่อมาพบแล้วเห็นว่าเป็นหมู่บ้านที่อุดมสมบูรณ์อยู่อาศัยจึงมาตั้งหลักแหล่งอีก เป็นรุ่น

ที่ 2 ที่ 3 ต่อๆ กันมาเรื่อยๆ อาทิ เช่น พ่อคำมูล แม่ใหญ่สงค์ พ่อใหญ่คำอู แม่ใหญ่แก้ว พ่อใหญ่ปันโย แม่ใหญ่จันทร์ พ่อใหญ่ตะ แม่อ่อน พ่อใหญ่ว่าดิ่งดำ แม่ใหญ่เต้า พ่อใหญ่ทวดม้วย แม่เสาคคนที่ 2 แม่หลาว พ่อทวดเป้ แม่ใหญ่อู่ พ่อใหญ่กึ่ง แม่ใหญ่มี พ่อสาตตัน แม่บัว พ่อสร้างพรม แม่คำ (เป็นหัวหน้ากุล) พ่ออินตาเป้ แม่คำ พ่อใหญ่เขียว แม่ทุม พ่อใหญ่กึ่ง แม่มี พ่อหม่อง แม่ทอง พ่อทวดซุน แม่ซื่อน สะหล่าโหลง แม่ทา (ได้บวชเป็น สมภารวัดครั้งแรก) พ่อใหญ่คำ แม่สา พ่อใหญ่คำเฮียง แม่ใหญ่สอน พ่อใหญ่เดิม แม่ใหญ่บัว พ่อใหญ่คำ แม่ใหญ่เหลียน พ่อสร้างหยี่ แม่ไข พ่อใหญ่คำแดง แม่เสียน พ่อใหญ่ทวดติ แม่ใหญ่คำตา พ่อใหญ่สร้างฮือ แม่ใหญ่คำอี (เป็นกุลลาห์) พ่อคำหลู่ แม่คำมี พ่อคำใส แม่สิงห์ พ่อใหญ่อินตะ แม่หล้าน้อย นอกจากนี้ยังมีอีกหลายคน (สุริยฉาย สุนันธริต. 2556 : 126)

ภาพที่ 1 วัดทุ่งสว่างอารมณ์หรือวัดโนนกุล

ที่มา : สุริยฉาย สุนันธริต 15 พค. 2555 และกวีวัฒน์ แสนสุข 17 ตค. 2559

จากภาพที่ แสดงภาพถ่ายวัดทุ่งสว่างอารมณ์ โดยภาพ A เป็นภาพวัดทุ่งสว่างอารมณ์ก่อนที่จะถูกพายุพัดพังในปี พ.ศ. 2524 ภาพ B แสดงวัดทุ่งสว่างอารมณ์ในปัจจุบันที่ได้มีการบูรณะใหม่ โดยไม่มีศิลปะแบบวัดพม่าเดิม ยังคงมีต้นตาลคู่ที่ยังคงอยู่ และภาพ C เป็นภาพของเจดีย์บรรจุอัฐิบรรพบุรุษที่เป็นชาวกุลหรือตองสู พ่อใหญ่ซุกซุน ต้องสู้ พ่อของขุนยายปูน บุญยอและพระเสรี บุญยอ ซึ่งเจดีย์อีกหลายหลังที่มีการจารึกแผ่นป้ายนามสกุลต้องสู้ ในบริเวณวัดทุ่งสว่างอารมณ์ ภาพ D เป็นภาพวัดทุ่งสว่างอารมณ์ในปัจจุบันที่ได้บูรณะสร้างใหม่ด้วยใจศรัทธาร่วมแรงร่วมใจบริจาคสร้างจงบขึ้นมาใหม่ เพื่อสืบทอดบรรพบุรุษไทยกุลหรือตองสูหรือชาติพันธุ์ปะโอ โดยยังคงอนุรักษ์ศิลปกรรมคล้ายของเดิม

มองเชิง

นอกจากศิลปกรรมทางวัตถุที่ชาวตองสูหรือชาวปะโอและหรือในนามชาวไทยภูเขา ได้นำมาให้ลูกหลานที่บ้านโนนใหญ่ได้สืบทอดรำลึกสำนึกในแผ่นดินของ ตนแล้ว ยังได้นำศิลปะการแสดงที่ยังมีการอนุรักษ์รักษาให้คงอยู่จนกลายเป็นอัตลักษณ์ ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชาวบ้านโนนใหญ่นั้นคือ “มองเชิง” อีกยังเป็นศิลปะการ แสดงที่เชิดหน้าชูตา รวมทั้งยังเคยแสดงอวดสายตาบรรดาแขกบ้านแขกเมือง ตลอดจนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติอีกด้วย ปัจจุบันชาวภูลาโนนใหญ่ได้รวมใจกันจัด ตั้งอนุสรณ์รูปปั้นสัญลักษณ์เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง “มองเชิง” ไว้ที่ผนังรั้ว ด้านทิศเหนือของโรงเรียนบ้านโนนใหญ่ (โรงเรียนโอบาสพิทยาคาร) การแสดงมองเชิง ของชาวโนนใหญ่ในเทศกาลประเพณีบุญบั้งไฟที่จัดปีเว้นปี ผู้แสดงประกอบจะเป็นชาย บ่งบอกถึงความเป็นผู้นำ เป็นผู้แกร่ง ท่าพ่อนรำจะพ่อนด้วยมือเปล่า โดยการเคลื่อนไหว ร่างกายแยกแขนยกขา ท่า่วงท่าต่างๆ ซึ่งช่วงพ่อนจะแสดงชั้นเชิงที่แตกต่างกันออกไป คิดประดิษฐ์ท่ารำตามท่าทางของตน จะบ่งบอกถึงศิลปะลักษณะความเชื่อถือ นอกจากนี้ ชาวบ้านโนนใหญ่ยังมีการแสดงหนึ่งที่น่าสนใจคือ “การพ่อนดาบ” หรือเรียก กันว่า พ่อนกาแลว “พ่อนโต” เป็นการพ่อนที่ใช้ต้อนรับแขกผู้มาเยือน อีกอย่างหนึ่งก็ คือ การ “รำหม่อง” “ส่วยยี่” เป็นการรำออกท่าทางคล้ายพม่า ตบมะผาบ เป็นการ ละครเล่นของภาคเหนือ คือเป็นการละครเล่นที่ใช้มือเปล่าตบไปตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย พร้อมกัน กล่าวคือ เป็นการตบพร้อมรำยาคาอาคมลูปตามแขนขาทั่วร่างกาย ตาม ความเชื่อทางไสยศาสตร์ ชาวภูลามีความเชื่อและศรัทธาว่า เป็นการแสดงก่อให้เกิด ความคงกระพันชาตรี มียกเท้า งอเข่า งอศอกบิดตัวไปมาหลอกล่อคู่ต่อสู้ไปด้วย สีลา ของพ่อนเจิงและตบมะผาบ จะต่อเนื่องและสัมพันธ์กันตามจังหวะของดนตรี ทั้งจังหวะช้า และจังหวะที่รวดเร็ว มีการกระโดดด้วยท่าทางผาดโผนต่างๆ อย่างน่าเกรงขาม

นอกจากมองเชิงแล้วชาวบ้านโนนใหญ่ยังมีการพ่อนดาบ กลองสะบัดชัย กลองปู่เจ (กลองก้านยาว) และรำนกยูง ซึ่งชาวภูลาที่บ้านโนนใหญ่นำมาแต่สมัยโบราณ ถ่ายทอดให้ลูกหลานดังกล่าวของ (คำใบ้ เครื่องสิ่ง, สัมภาษณ์. 2554 : พฤษภาคม 1) ว่า “เดิมชาวภูลาที่ย้ายถิ่นฐานปักหลักสร้างบ้านเมืองของชาวภูลาใหม่ ที่บ้านโนน ใหญ่แห่งนี้ ได้มีการละครเล่นประจำของพวกเขา คือการรำมองเชิงเครื่องดนตรีที่ใช้ต้องมี ข้องชุด (ข้องขุม) ชาวบ้านจะต้องไปซื้อข้องชุดถึงที่เชียงใหม่ เชียงรายบางครั้งไปหา ซื้อถึงที่พม่า เพื่อนำมาประกอบการละครเล่นของชาวภูลา ข้องที่ใช้ทำมาจากทองเหลือง

หรือเรียกว่า“ทองฮ่าว” เพราะห้องที่ทำมาจากทองฮ่าวจะมีเสียงที่ดังกังวาน เสียงดังไพเราะมากกว่าที่หาซื้อจากแถวบ้านเรานี้ ตอนผมเป็นผู้ใหญ่บ้านราวปี พ.ศ. 2521 เห็นว่าอุปกรณ์ในการประกอบการรำมอชิง เช่น ซ้อง กลอง ฉาบ อยู่ในสภาพที่ชำรุดบ้างแตกบ้างเมื่ออุปกรณ์ไม่ครบการเล่นรำมอชิงก็ไม่สมบูรณ์ จึงได้ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน และมีมติตกลงที่จะไปซื้อ ซ้อง ฉาบ และกลอง มาเพิ่มเติมซึ่งจะต้องเดินทางไปซื้อ ถึงอำเภอแม่สาย ก็ต้องค้างแรมที่วัดแถวชายแดนพม่า รุ่งเช้าจึงข้ามฝั่งไปทำซี้เหล็กประเทศพม่าเดินหาซื้อ ปรากฏว่ามี ซ้อง ฉาบ เป็นจำนวนมาก วางขายอยู่ตลาดฝั่งทำซี้เหล็กเลือกซื้อโดยลองตีฟังเสียงดูจนเป็นที่น่าพอใจ(เสียงดังกังวาน เสียงทุ้ม) ซ้องต้องทำด้วยทองฮ่าว จึงจะเสียงดี เลือกได้ชุดซ้องซุม 9 ใบ มา 1 ใบ (ราคาแต่ละใบเขาขายกันเป็นกิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 70 บาท รวมเป็นเงินประมาณ 2,000 กว่าบาท) แล้วจึงเดินทางกลับ ไปสองครั้งในปี พ.ศ. 2543 ก็ได้เดินทางไปซื้อซ้องที่อำเภอแม่สายอีกครั้งเนื่องจากซ้องชุดเดิมที่ซื้อมาชำรุด เพราะใช้งานบ่อย และไม่ค่อยมีคนดูแลรักษา ครั้งนี้มีรถยนต์ส่วนตัวไปซื้อ โดยซื้อเป็นชุดใหญ่มาเลย (ซุมใหญ่สุดมีถึง ซุม 11) แต่ราคาสูงขึ้นเป็นกิโลกรัมละ 300 บาท ซึ่งก็ใช้งานมาจนถึงทุกวันนี้ ตอนหลังเดินทางไม่ไหวแล้วก็พยายามใช้รักษา นี่ผมเก็บไว้ตั้งแต่ของพ่อมีอยู่ใบหนึ่ง”

ซ้องชุดเดิมที่ใช้ประกอบการแสดงของซ้องวงเล็ก ๆ มีจำนวน 7 ลูก มีขนาดลูกกลหล่นกันไปจากเล็กสุดถึงใหญ่สุด ประกอบด้วยเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ และมีผู้แสดง คือผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้าน การแสดงของชาวกลาได้เป็นที่กล่าวขาน มีผู้นิยมติดต่อไปแสดงในงานต่างๆ จึงทำมอชิงนั้นดูเล็กไป จากนั้นได้พัฒนาจากการใช้ซ้องจากชุด 7 ลูก เป็นชุดใหญ่ขึ้นจำนวน 9 ลูก และซ้องชุด 11 ลูก โอกาสที่ใช้ในการแสดง การรำมอชิง ถือเป็นการแสดงที่สร้างความสนุกสนาน เราใจ ผู้รำจะต้องใช้ศิลปะขั้นสูงจึงจะสมบทบาท ดังนั้นโอกาสที่จะทำการแสดงจึงต้องเป็นงานที่สนุกสนาน งานมงคลต่าง ๆ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1) งานบวชนาค ใช้แห่นำขบวนนาค ซึ่งถือเป็นการให้เกียรติเจ้านาค สมัยก่อนใช้แห่กับขบวนบรรพชาสามเณร และขบวนนาคอันยิ่งใหญ่ของลูกหลานกลาบ้านโนนใหญ่ ปัจจุบันใช้นำหน้าขบวนแห่นาค ซึ่งมีการดัดแปลงทำรำ เครื่องแต่งกายให้ทันสมัยขึ้น 2) งานแต่งงาน ใช้แห่นำหน้าขบวนขันหมาก แห่เจ้าบ่าวไปยังบ้านเจ้าสาวในช่วงเช้า ก่อนเข้าสู่พิธีแต่งงาน การใช้จังหวะของดนตรีจะต้องมีชีวิตชีวา บ่งบอกถึงความสุขที่ได้นำเจ้าบ่าวมาส่งเจ้าสาว 3) งานเข้าพรรษา ใช้แห่นำขบวนต้นเทียนในวันเข้าพรรษา 4) งานสงกรานต์ ใช้แห่ขบวนการเล่นน้ำสงกรานต์ ปัจจุบัน 5) งานทอดกฐิน ผ้าป่า นี่ก็เป็นงานใหญ่ ที่คณะรำมอชิง จะต้องแสดงออกให้เต็มที่ ขณะแห่องค์กฐินหรือองค์ผ้าป่าไปทอดที่วัด 6) งานบุญบั้งไฟ นี่ก็เป็นประเพณีบุญเดือน 6 ที่สนุกสนาน ใช้แห่ขบวนบั้งไฟ เพื่อการประกวดบ้าง

เพื่อพิธีงานบ้างแล้วแต่โอกาส 7) งานแห่ญะเหวด เป็นประเพณีญะเหวดเดือน 4 ของชาวอีสาน ซึ่งจะต้องมีขบวนแห่ ผ้าฉะเหวดไปวัด สร้างบรรยากาศให้สนุกสนาน 8) งานมหรหรรรมบันเทิงทั่วไป เป็นงานประจำปีของอำเภอ จังหวัด งานที่ทางราชการต้องการให้โชนศิลปะพื้นบ้านทั่วไป องค์กรประกอบการร้ามองเชิง ประกอบด้วย ฆ้อง ซึ่งทำจากทองฮ้าว มีจำนวนตามขนาดของวงเล็กหรือวงใหญ่ โดยเริ่มตั้งแต่ ฆ้องชุม 7 จะมีฆ้อง 7 ใบ ฆ้องชุม 9 จะมีฆ้อง 9 ใบ ฆ้องชุม 11 จะมีฆ้อง 11 ใบ กลอง มีลักษณะเป็นกลองสองหน้าบางที่เรียกว่า ตะโพน ยาวประมาณ 2 ฟุต เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 14-16 นิ้ว ใช้แขวนจากไหล่ ตีด้วยมือตามจังหวะ และฉาบ

ภาพที่ 2 เครื่องดนตรีในการแสดงมอญและเซ่งทำร้ามองเซ่ง

ที่มา : สุริยฉาย สุคันธรัตน์ 25 มค. 2555 และ 12 มีค. 2556

จากภาพที่ 2 เครื่องดนตรีในการแสดงมอญและเซ่งทำร้ามองเซ่ง โดยภาพ A แสดงเครื่องดนตรีประกอบด้วยกลองสองหน้า ฆ้อง ฉาบ หรืออาจใช้กลองก้นยาว หรือกลองปู้แจ้แทนกลองสองหน้าได้หากเป็นการแสดงของชาวตองสูหรือปะโอแล้ว มักใช้กลองก้นยาว ส่วนกลองสองหน้าเป็นศิลปะของชาวไทยใหญ่ดังในภาพ B เป็นภาพเครื่องดนตรีมอญเซ่งที่ใช้ในขบวนพาเหรดในงานวันชาติปะโอ วันที่ 12 มีค. 2556 ที่จังหวัดตองยี สาธารณรัฐเมียนมาร์ ภาพ C แสดงการตีฆ้องที่ต้องใช้คนหามช่วยกันตีในการแสดงในงานบุญบั้งไฟที่บ้านโนนใหญ่เช่นเดียวกับกับภาพ D ที่ผู้หาม และตีเป็นชาวตองสูหรือปะโอที่มาแสดงในงานเทศกาลศิลปะพื้นบ้านนานาชาติ ครั้งที่ 8 ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ภาพ E แสดงการร่ำดาบผสมผสานการร้ามองเซ่งโดย

คณะนักแสดงชาวตองสูหรือปะโอที่มาแสดงในงานเทศกาลศิลปะพื้นบ้านนานาชาติ ครั้งที่ 8 ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ส่วนภาพ F แสดงการรำมอชิงโดยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ศิลปะร่วมกันระหว่างกลุ่มชาวตองสูหรือปะโอที่เป็นคณะนักแสดงกับกลุ่มลูกหลานกุลลาหรือตองสูที่บ้านโนนใหญ่ในบริเวณวัดทุ่งสว่างอารมณ์ ทั้งนี้ชาวปะโอจะถือกลอง ฉิ่งหรือฉาบกันคนละชิ้น ส่วนฆ้องจะช่วยกันหามบ้างถ้าขนาดใหญ่ โดยมีฆ้องตั้งแต่ 7 ชิ้นขึ้นไปถึง 12 ชิ้น

ภาพที่ 3 การแสดงมอชิงในปัจจุบันของชาวบ้านโนนใหญ่
ที่มา : กวีวัฒน์ แสนสุข 17 พ.ค. 2559

จากภาพที่ 3 เป็นการแสดงการรำมอชิง ประยุกต์ในงานบุญบั้งไฟที่โนนใหญ่โดย นางรำประยุกต์ทั้งเสื้อผ้าและทำท่าตามแบบท้องถิ่นชาวอีสานผสมชาวเหนือ ส่วนดนตรีแต่งกายประยุกต์ตามแบบคนปะโอ โปกผ้าตามแบบคนอีสานทั่วไป มีสพายยามเช่นกัน จังหวะทำนองจะช้ากว่าชาวปะโอจากเมียนมาร์ เล็กน้อย เป็นศิลปะการแสดงที่ผสมผสานกันอย่างลงตัว

ในการนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ระบำมอชิงแบบทำร่ำร่วมสมัยกันกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในรัฐฉาน (เมียนมาร์) และไทใหญ่ในล้านนา เสมือนวาระบ้านคือผลลัพธ์ของการถักทอใยช่วยวัฒนธรรมสัมพันธ์ของชาติพันธุ์ ทั้งชาวปะโอ ชาวไทใหญ่ และชาวไทยกุลลาที่บ้านโนนใหญ่ได้อย่างลงตัว

บทสรุป

การ ศึกษา ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของศิลปวัฒนธรรมการแสดงมอชิงของชุมชนบ้านโนนใหญ่ โดยศึกษาจากเอกสารประวัติศาสตร์ คำบอกเล่า ตลอดจนหลักฐานทางวัตถุ และหลักฐานเชิงประจักษ์ทั้งโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์

เชิงลึก สังเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า จึงได้พบว่า การแสดงมอญเซิงของชาวไทยกุลาแห่งบ้านโนนใหญ่ มีการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมมาจากบรรพบุรุษชนเผ่าปะโอจากเมียนมาร์ อันเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ที่มีการสืบทอดและอนุรักษ์ธรรมรงค์ไว้จนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ชาวบ้านโนนใหญ่ได้มีการประยุกต์ศิลปะการแสดงทั้งชุดการแสดงของนักแสดง เครื่องดนตรีที่มีความคล้ายคลึงกันจนยากที่จะแยกจากกัน รวมทั้งทำนอง จังหวะ ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านโนนใหญ่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นแล้วมาปรับประยุกต์ให้ใกล้เคียงกับท้องถิ่นอีสานแล้วก็ตาม ซึ่งต่อมาเมื่องานวิจัยของ สุริยฉาย สุนันธรัต ในคุณูปกตธิ์เรื่อง โยช่ายเศรษฐกิจชาติพันธุ์ทองสุ (ปะโอ) จากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์สู่ทุ่งกุลาร้องไห้ราชอาณาจักรไทย จากหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ทำให้ชาวบ้านโนนใหญ่มีความกระตือรือร้นร่วมแรงร่วมใจกันรำลึกถึงความยิ่งใหญ่ของบรรพบุรุษลูกหลานชาวไทยกุลากันขึ้น ดังเห็นได้จากการร่วมแรงร่วมใจบริจาคทุนทรัพย์สร้างจองหรือศาลาวัดขึ้นใหม่จากของเดิมที่ได้ถูกพายุพัดหายไป บูรณาการก่อสร้างให้คงศิลปะของพม่าตามเดิมในวัดทุ่งสว่างอารมณ์ หรือวัดโนนกูลา ที่บ้านโนนใหญ่ ตำบลกอเอ้ อำเภอลือโขง จังหวัดอุบลราชธานี ภายในเป็นพิพิธภัณฑ์เก็บเครื่องใช้ของบรรพบุรุษไว้ให้ลูกหลานเข้าชม รวมทั้งมีเรื่องราวประวัติของบรรพบุรุษชาวทองสุหรือปะโอและในนามไทยกุลา และที่ขาดมิได้คือการดำรงรักษาก่อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมการแสดงรำมอญเซิง ที่ได้สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ดังโยช่ายวัฒนธรรมสัมพันธ์ให้ชนรุ่นหลังได้มีตราบพระหว่างชาวไทยกับชาวปะโอจากเมียนมาร์อย่างแน่นแฟ้น ดังทฤษฎีของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ ที่ว่า “วัฒนธรรมคือโครงสร้างความหมายของสัญลักษณ์ ที่ใช้เป็นสื่อระหว่างสมาชิกของสังคมหนึ่งสังคมใดได้ ความหมายของสัญลักษณ์นั้นต้องเป็นที่รู้กันทั่วไปในสังคมนั้น ดังนั้นมนุษย์จึงเหมือนแมงมุมที่ห้อยตัวอยู่ในสายใยของความหมายที่ตนสร้างขึ้น สายใยเหล่านั้นคือวัฒนธรรม”

ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไปควรมีการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมภาษา และวัฒนธรรมอาหารในวิถีชีวิตของชาวไทยกุลาบ้านโนนใหญ่ว่ามีความละม้ายคล้ายกันกับชาวปะโอจากเมียนมาร์อย่างไร เพื่อความสัมพันธ์ในโยช่ายความเป็นชาติพันธุ์อันจะช่วยกันสร้างกลายณมิตรที่ติระหว่งประเทศได้ด้วย

บรรณานุกรม

คณินันต์ย์ จันทบุตร. (2542). **กุลา (บ้านโนนใหญ่) : ชาติพันธุ์**. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยอีสาน.

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ กรุงเทพฯ.

พริตจ็อฟ คาปร้า(พระประชา ปสนนธมโม และคณะ,แปล) **จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ เล่ม 2 อิทธิพลความคิดแบบเดส์คาร์ทส์-นิวตัน.กรุงเทพฯ :** มูลนิธิโกลคิมทอง.

พรพิมล ตรีโชติ. (2548). **ไร่แผ่นดิน: เส้นทางพม่าสู่ไทย.กรุงเทพฯ:** หจก. ศรีบุรณ์คอมพิวเตอร์-การพิมพ์.

พระสมุห์อานนท์ อินทวิโส และคณะ. (2554). **หนังสือ สวดมนต์และประวัติวัดหนองคำ. เชียงใหม่:** สุทินการพิมพ์.

พงษ์ศิลป์ สิมวิเศษ. (2548). **ศิลปวัฒนธรรมไทยอีสาน.มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม.**

มิ่งขวัญ ชนไฟโรจน์. (2551). **แนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาเอกลักษณ์และขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์กุลาในภาคอีสาน.**

วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต. (วัฒนธรรม).

มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิศิษฐ์ แสนสุข. (2547). **อดีตและความเป็นมาของบ้านโนนใหญ่.อุบลราชธานี.**

โรงเรียนสิรินธรวิทยานุสรณ์.

สุรีย์ฉาย สุคันธรัตน์.(2556). **โยชายุทธศาสตร์กิจชาติพันธุ์ทองสุ (ปะโอ) จากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์สู่ทุ่งกุลาราชอาณาจักรไทย.ดุขฎิบัณฑิต**

สาขายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค.มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.สุรินทร์

อคิน รพีพัฒน์. (2551). **วัฒนธรรมคือความหมาย.กรุงเทพฯ:** บริษัทไอ. เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์ จำกัด.

อจันรา ภาณุรัตน์. (2545). **ทฤษฎีความรู้โลกาภิวัตน์และภูมิปัญญาท้องถิ่น.**

สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Russ Christensen and Sann Kyaw. (2006). **The Pa-O Rebels and Refugees.** Chiang Mai:Silkworm Books.

Khun Sann Kyaw ปะโอ จังหวัดตองยีเมียนมาร์

พระมหาสุรศักดิ์ สีสวัโร ปะโอ วัดดุสิตาราม กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

พระสมุห์อานน ปะโอ วัดหนองคำ เชียงใหม่ ประเทศไทย

พระมหาชัยพร ปะโอ วัดหนองคำ เชียงใหม่ ประเทศไทย

ทองใบ เครือสิงห์ ไทย บ้านโนนใหญ่ อุบลราชธานี ประเทศไทย